

Hoevenaar en Sneewins
Klokken- en Instrumentenmakers
uit de 17^e en 18^e eeuw

Hoevenaar Art Museum
Deel 7

door
Hans Hoevenaar

2017

Schrijver: Hans Hoevernaar
Coverontwerp: Hans Hoevernaar
ISBN: 9789463428620
1^e druk 2017
© Hoevernaar Art Museum

Hoevenaar en Sneewins
Klokken- en Instrumentenmakers
uit de 17^e en 18^e eeuw

Inhoud

1	Inleiding.....	5
2	Anthony Hoevenaer.....	7
2.1	Boedelinventaris van Anthony Hoevenaer.....	10
2.2	Staande klok (de vroegst bekende Nederlandse staande klok).....	12
2.3	Wandklok (hang slingeruurwerk).....	14
2.4	Proportionaalpasser.....	15
2.5	Proportionaalpasser.....	16
2.6	Hollandse cirkel.....	17
2.7	Landmetersdriehoek.....	18
2.8	Cadran Solaire et Nocturlabe.....	19
2.9	Een Hollandse ebbenhouten tafelklok.....	20
2.10	De restauratie van de Haagse Hoevenaarklok.....	21
3	Simon Hoevenaer.....	35
3.1	Repousee.....	36
4	Abraham Hoevenaer.....	37
4.1	Horizontale zonnewijzer op een gebeeldhouwde roccocosokkel.....	38
4.2	Stand horloge met maanfase.....	39
4.3	Nocturnal, replica.....	40
4.4	Nocturnal.....	41
4.5	Stand horloge met maanfase.....	42
4.6	Horloge.....	43
4.7	Blois gold and enamel watch case.....	44
4.8	Stand horloge.....	45
4.9	Hollands zakhorloge uurwerk.....	46
4.10	Montre à Vergé.....	47
4.11	Ebbenhouten tafelklok met maand-, datum- en dag aanduiding.....	48
4.12	Noten stand horloge met maan-, en datumaanduiding.....	49
5	Simon Anthony Hoevenaer.....	51
5.1	Tafelklok.....	52
6	Sneewins, Anthony Hoevenaer`s schoonfamilie.....	53
7	Anthony Sneewins.....	55
7.1	Two parts of a compendium dial.....	56
7.2	Star and sundial.....	57
7.3	Graphomètre en laiton.....	58
7.4	Nederlands Astrolabium van messing en zilver met kompas.....	59
7.5	Nachtwijzer met astrolabium.....	60
7.6	Timmermansliniaal.....	61
7.7	Grafometer.....	62
7.8	Zonnewijzer met kompas.....	63
7.9	Zonnewijzer Constructeur.....	64
7.10	Proportionaalpasser.....	65
7.11	Star and sundial.....	66

7.12	Grafometer.....	67
7.13	Astronomisch Compendium.....	68
7.14	Nocturnal.....	69
7.15	Astronomisch Kompendium	70
8	Henricus Sneewins	71
8.1	Hollandse cirkel.....	72
8.2	Ekvinoktialring.....	73
8.3	Zonnering.....	74
8.4	Horizontale Compass Dial.....	75
8.5	Simple Theodolite.....	76
8.6	Kompas.....	77
8.7	Hollandse Cirkel	78
8.8	Equinoctiale ring.....	79
8.9	Kompendium.....	80
9	Johannes Sneewins	81
9.1	Grafometro.....	82
9.2	Kompas.....	83
9.3	Kompas.....	84
10	Willem Sneewins	85
10.1	Zonnewijzer.....	86
10.2	Grafometer.....	87
10.3	Astronomical Compendium.....	88
10.4	Astronomical Compendium.....	89
11	Over klokken	91
12	Over wetenschappelijke en astronomische instrumenten.....	95
13	Andere publicaties betreffende deze familie Hoevenaar.....	99

1 Inleiding

Verskillende nakomelingen van het oorspronkelijk uit Vianen/Culemborg afkomstige geslacht Hoevenaer (Hoevenaer) waren getalenteerd op het gebied van teken- en schilderkunst, het graveren van glazen en het maken van klokken en instrumenten. Een artistieke nalatenschap die het waard is om vastgelegd te worden. Zo blijft dit 'kunstzinnige erfgoed' van dit geslacht bewaard voor de toekomst, evenals waardevolle kennis erover, opgedaan door archiefonderzoek en het in beeld brengen van hun werk.

De eerste actie om dit doel te bereiken was het ontwikkelen en bijhouden van het virtuele museum "Hoevenaer Art Museum", welke website in 2007 in de lucht is gegaan.

Sinds het bestaan van dit onlinemuseum is de virtuele collectie aanzienlijk uitgebreid door aanvullingen van particuliere bezitters en veilinghuizen.

De volgende stap was om de collectie vast te leggen in een boekwerk, vanwege de hoeveelheid verzamelde schilderijen, tekeningen, gegraveerde glazen en klokken in een aantal aparte delen.

Voor u ligt het zevende deel met de collectie klokken en instrumenten van de Hoevenaer klokken- en instrumentmakers en de Sneewins instrumentmakers.

Het gaat om Anthony Hoevenaer, zijn zoon Simon Hoevenaer, zijn kleinzoon Abraham Hoevenaer en zijn achterkleinzoon Simon Anthony Hoevenaer.

Tevens is meegenomen het werk van de Sneewins's, familieleden van Anthony's moeder Sibilla Sneewins, in hun tijd bekende makers van wetenschappelijke astronomische en navigatie-instrumenten.

Het betreft de broers Anthony Sneewins, Henricus Sneewins en Johannes Sneewins en Anthony's zoon Willem Sneewins.

Tenslotte hebben de Hoevenaer's hun vakmanschap geleerd van de Sneewins's.

De collectie geeft een zo volledig mogelijk overzicht van het werk van de Hoevenaer en Sneewins klokken- en instrumentmakers.

De vroegst bekende staande klok in Nederland is van Anthony Hoevenaer (Museum van het Nederlandse uurwerk in Zaandam).

Daarnaast worden andere staande klokken, tafelklokken, horloges, zonnewijzers, passers, zonneringen, nocturlabes, kompassen, grafometers etc. van de Hoevenaer's en Sneewins in beeld gebracht.

Het overzicht van klokken en instrumenten is opgesteld vanuit de achtergrond van onderzoek naar de geschiedenis van deze familie Hoevenaer en het verzamelen van wat zij ons nagelaten hebben.

Het is niet vanuit een deskundigheid op het gebied van klokken en instrumenten geschreven. In hoofdstuk 11 en 12 wordt uitleg gegeven over klokken en wetenschappelijke/astronomische instrumenten.

Hoevenaer Art Museum is ontstaan als vrucht van particulier initiatief en wordt niet gesubsidieerd. We moeten alle benodigde middelen zelf verwerven. De continuïteit van het museum is een voortdurende zorg.

Januari 2017, Ph. J. Hoevenaer

2 Anthony Hoevenaer

Anthony werd geboren te Rotterdam tussen 1627 en 1632 met als ouders Pieter Hoevenaer en Sibilla Sneewint (getrouwd Rotterdam 6-9-1626).

Pieter Hoevenaer was kunstschilder (zie Gemeentemuseum Rotterdam/In Moes II, no. 5290, familiegroep Jacob Nanning (1631) /Wurzbach en Thieme-Becker).

Anthony kwam uit een gegoede familie: zijn overgrootvader Lambert Hoevenaer (ca. 1535-1613) was stadsburgemeester van Culemborg (1597-1600), evenals de broer van zijn grootvader Frederick Hoevenaer.

Zijn grootvader Steven Hoevenaer (ca. 1565 (?) tot ca. 1648) werd goudsmid te Utrecht (9-8-1598), o.a. wonende op de Lijnmarkt, later was hij o.a. commissaris van de convoyen en licenten te Delfshaven. Deze Steven Hoevenaer die na Utrecht ook te Delfshaven heeft gewoond, doet zijn kleinzoon Anthony, toen hij 12 jaar oud was, voor zes jaren in de leer bij zijn oom Johan Sneewins, instrumentmaker/horlogemaker in de Voorstraat te Utrecht. (Broers: Anthony Sneewins (Utrecht) (astrolabia, zonnewijzers, octanten) en Henricus Sneewins (Leiden) (astrolabia, passers, landmeetkundige instrumenten, wijzerplaten)). Leertijd naar schatting van 1640-1646. (Vader Pieter Hoevenaer komt in 1637 onder curatele vanwege achteruitgang in zaken).

Anthony werd op 30 juni 1653 als poorter te Leiden aangenomen. {Mogelijk dat zijn vestiging te Leiden te maken heeft met zijn oom Henricus Sneewins wonende te Leiden; instrumentmaker/horlogemaker.} Als instrumentmaker trouwt hij op 16 september 1654 Maertgen Moysesdochter de Keyser uit Leiden (Witte Poort) en woont in de Kloksteeg (zijstraat Rapenburg). Na twee jaar wordt hij weduwnaar en trouwt 15 augustus 1656, als horlogemaker, met Elsgen Symons van Drijflo uit Leiden (Haarlemmerstraat). Zij schenkt hem tussen 1658 en 1670 negen kinderen waarvan alleen Simon, geboren 15-4-1663, de latere uurwerkmaker te Leiden en Utrecht, in leven blijft. Rond 1675 wordt hij wederom weduwnaar. Enige maanden daarvoor werd hij echter veroordeeld tot betaling van een boete van Fl. 200,- en ontzegging van openbare ambten vanwege meened inzake het vaderschap bij een concubine die met zijn pasgeboren kind overleed. Vervolgens trouwt hij in 1677 met Maria van Es uit Leiden (Pieterskerk). Hij woont dan op het Rapenburg, hoek Kloksteeg (pand bekend uit de film "Soldaat van Oranje" en als stamcafé van Prins Willem-Alexander tijdens zijn studententijd). Zij schenkt hem in september 1681 nog een dochter Sibylla.

In 1653 begon Anthony voor zichzelf in Leiden, eerst in de Kloksteeg, later op het Rapenburg. Daar bouwde hij zijn zaak uit en verkocht er kompassen, zonnewijzers, mathematische instrumenten en klokken. Dertig jaar na zijn komst naar Leiden ging Hoevenaer voor professor de Volder werken aan het opbouwen van het Leids Fysisch Kabinet van de Universiteit. Op 25 maart 1683 wordt hij in het Album Studiosorum der Leidse Hogeschool ingeschreven als amanuensis van professor de Volder.

Na zijn dood in 1695 nam zijn zoon Simon de zaak aan het Rapenburg over.

In een advertentie in de Leidsche Courant van 6 december 1692 biedt hij een geometrisch instrument aan om "prima minuten mede te meten", alsmede nog een aantal instrumenten gemaakt door Jacobus de Steur uit Leiden.

Anthוניus Hoevenaer overleed in 1695; een beschrijving van de boedel, opgesteld door notaris J. Blocqueau is bewaard gebleven. Zijn twee kinderen erfden naast gemunt en ongemunt goud en zilver het pand Rapenburg 56, recht tegenover het academiegebouw: in de winkel trof men tal van instrumenten, zoals astrolabia, passers, een scheepskompass, een equatoriale zonnering en kwadranten. Daarnaast zes uurwerken en drie klokkenkasten en een "schoon huysorlogie" en een "weck orlogie" in de winkel zelf.

Het uurwerk (staande klok) in het Zaan Uurwerkenmuseum wordt gedateerd tussen 1670 en 1685 en stamt derhalve waarschijnlijk uit de tijd, dat hij met Maria van Es was gehuwd en woonachtig was op het Rapenburg, vlak voor of net in de periode, dat hij aan de universiteit van Leiden werkzaam was bij professor de Volder.

Zijn zoon Simon Hoevenaer (gedoopt te Leiden 15 april 1663) trouwt te Valkenburg nabij Leiden met Jacoba de Vogel (22 juli 1684), die hem 10 kinderen schenkt, waaronder Abraham Hoevenaer later uurwerkmaker te Arnhem (zie J. Zeeman). Vanaf ca. 1689 tot ca. 1699 is Simon Hoevenaer woonachtig te Utrecht en werkzaam als uurwerkmaker. Voor die tijd was hij, wonende op het Rapenburg, opzichter van de torenklok van het Academiegebouw in Leiden (Morpurgo, Rooseboom) en keert ca. 1699 terug naar Leiden waar nog twee van zijn kinderen worden gedoopt.

Hun zoon Abraham Hoevenaer (zie J. Zeeman), geboren te Utrecht 25 november 1692, trouwt 15 november 1716 met Arnoldina Smiths, die hem 6 dochters en een zoon (Simon Anthony Hoevenaer, ook een klokkenmaker) schenkt. Abraham Hoevenaer was werkzaam als horloge- en torenuurwerkmaker te Arnhem vanaf ca. 1716 tot ca. 1755.

Het huis op de hoek van het Rapenburg en de Kloksteeg te Leiden.